

УДК 354:328.185

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5\(23\)-1103-1113](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-1103-1113)

Глин Любомир Михайлович кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри архітектури та будівництва, проректор, Заклад Вищої освіти «Університет Короля Данила», 760018, м. Івано-Франківськ, вул. Є.Коновальця, 35, тел.: (050)014-00-05, <https://orcid.org/0000-0002-4319-2327>

Лицур Микола Зеновійович кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри психології та суспільствознавчих дисциплін імені академіка УАН о. Івана Луцького, заступник проректора, Заклад Вищої освіти «Університет Короля Данила», 760018, м. Івано-Франківськ, вул. Є.Коновальця, 35, тел.: (068)587-25-46, <https://orcid.org/0000-0002-1775-789X>

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ, ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ІДЕЇ МОНАРХІЗМУ (НА ПРИКЛАДІ В.ЛИПІНСЬКОГО, С.ТОМАШІВСЬКОГО ТА В.КУЧАБСЬКОГО)

Анотація. У статті співставляються основні підходи до трактування ідеї монархізму представниками української історичної школи першої третини ХХ ст. – В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського. Встановлено, що їх зацікавлення історичним минулим України обумовлювалося критикою ідей народництва, яке активно розвивав у Галичині М.Грушевський. Встановлено, що ключовими ідеями В.Липинського був принцип «територіального патріотизму» та класократична монархія, як форма державного устрою. Все це поєднувалося в універсальній концепції «національної ідеї», в якій вчений чітко обґрунтував процес формування і важливість існування політичної нації. Натомість С.Томашівський, досліджуючи історію Галицько-Волинської держави С. Томашівський першим запропонував трактувати її як першу українську національну державу. Він також пропонував запозичити саме спадкову монархію, як форму держави, кордони якої він визначав винятково межами етнічного розселення українців. Ще інших поглядів дотримувався В. Кучабський, який в пошуку зразка національної держави розглядав не Галицько-Волинську державу чи Гетьманщину, а державні утворення часів національно-демократичної революції 1917-1921 рр., зокрема Західноукраїнську народну республіку. Доведено, що спільним в поглядах В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського була концепція «національної ідеї», яка зводилася до формування колективного переконання суспільства в потребі держави, як

захисника національних інтересів. Ключовою відмінністю ідей згаданих істориків є те, що В.Липинський ідеалізував період козаччини, зокрема Національно-визвольну війну під проводом Б.Хмельницького, а С.Томашівський та В.Кучабський – акцентували увагу на ролі Галицько-Волинської держави і загалом «місійній» ролі Галичини. Згадані історики започаткували школу українського консерватизму, який в умовах сьогодення можна вважати умовою збереження національної ідентичності українців.

Ключові слова: наукова спадщина, В.Липинський, С.Томашівський, В.Кучабський, монархізм, національна ідея.

Ilyn Liubomyr Mykhailovych Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Architecture and Construction, Vice-Rector, King Danylo University, 760018, Ivano-Frankivsk, St. Ye. Konovaltsia, 35, tel.: (050) 014-00-05, <https://orcid.org/0000-0002-4319-2327>

Lytsur Mykola Zenoviiovych Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology and Social Sciences named after Academician of the Ukrainian Academy of Sciences Fr. Ivan Lutskyi, vice-rector, King Danylo University, 760018, Ivano-Frankivsk, St. Ye. Konovaltsia, 35, tel.: (068)587-25-46, <https://orcid.org/0000-0002-1775-789X>

RESEARCH OF HISTORY AS A CONDITION FOR THE DEVELOPMENT OF THE IDEA OF MONARCHISM (ON THE EXAMPLES OF V. LYPINSKY, S. TOMASHIVSKY AND V. KUCHABSKY)

Abstract. The article compares the main approaches to the interpretation of the idea of monarchism by representatives of the Ukrainian historical school of the first third of the 20th century. – V. Lypynskyi, S. Tomashivskyi and V. Kuchabskyi. It was established that their interest in the historical past of Ukraine was determined by criticism of the ideas of populism, which was actively developed in Galicia by M. Hrushevskyi. It was established that the key ideas of V.Lypynskyi were the principle of «territorial patriotism» and classocratic monarchy as a form of government. All this was combined in the universal concept of the «national idea», in which the scientist clearly justified the process of formation and the importance of the existence of a political nation. Instead, S. Tomashivskyi, researching the history of the Galicia-Volyn state, S. Tomashivskyi was the first to propose interpreting it as the first Ukrainian national state. He also proposed to borrow the hereditary monarchy as a form of state, the borders of which he determined exclusively by the boundaries of the ethnic settlement of Ukrainians. Still other

views were held by V. Kuchabskyi, who, in search of a model of a national state, considered not the Galicia-Volyn state or the Hetmanate, but the state formations of the times of the national-democratic revolution of 1917-1921, in particular the West Ukrainian People's Republic. It has been proved that the concept of «national idea» was common in the views of V.Lypynskyi, S.Tomashivskyi and V.Kuchabskyi, which was reduced to the formation of the collective belief of society in the need of the state as a defender of national interests. The key difference between the ideas of the mentioned historians is that V. Lypynskyi idealized the Cossack period, in particular the National Liberation War led by B. Khmelnytskyi, while S. Tomashivskyi and V. Kuchabskyi emphasized the role of the Galicia-Volyn state and the «missionary» role in general Galicia. The mentioned historians started the school of Ukrainian conservatism, which in today's conditions can be considered a condition for preserving the national identity of Ukrainians.

Keywords: scientific heritage, V. Lypynskyi, S. Tomashivskyi, V. Kuchabskyi, monarchism, «national idea».

Постановка проблеми. Перша третина ХХ ст. стала часом зародження і розвитку консервативної ідеології представниками якої були насамперед українські історики В.Липинський, С.Томашівський та В.Кучабський. Ключовою ідеєю, що їх об'єднувала була концепція національної монархії, яку кожен з них бачив по різному. Найбільш цікавим є те, що ідею монархізму вони сформуливали саме в процесі дослідження історичного минулого України, зокрема періоду Галицько-Волинської держави та часів козаччини. Назагал, в середовищі українського національного руху ХІХ-ХХ ст., ідея монархізму здобула значне поширення й трактувалася як своєрідний історичний, культурний та політичний феномен, що став складовою національної традиції. З огляду на зазначене науково актуальним видається питання визначення причин, які сприяли формуванню ідеї монархізму в середовищі окремих українських істориків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постаті українських істориків В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського отримали різний ступінь теоретичного осмислення серед українських та іноземних вчених. Найбільша увага дослідників прикута до постаті В.Липинського, якого вважають засновником українського консерватизму. Менше уваги приділено ідеям В.Кучабського і фактично поза увагою залишаються роботи С.Томашівського. При цьому останній є автором більше 30 монографій та понад 230 статей на історичну тему.

Назагал, методологічною основою нашого дослідження стали праці І.Гирича, М.Лесюка, І.Райківського, Н.Ханак та ін. Одночасно, в основу

дослідження покладено публікації В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського.

Мета статті – співставити основні підходи до трактування ідеї монархізму представниками української історичної школи першої третини ХХ ст. – В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського.

Виклад основного матеріалу. Україна впродовж тривалого часу була інкорпорована іноземними державами, що значно обмежувало політичну самоідентифікацію та унеможлиблювало формування власної концепції національної держави. Ситуація кардинально змінилася в ХІХ ст. коли в умовах національно-культурного відродження не тільки зріс інтерес до власної історії, традиції, мови чи культури, а й виникли перші цілісні політичні концепції, які в кінцевому випадку передбачали відновлення суверенітету. Назагал, в ХІХ ст., як зауважує І.Райківський виникла ідея соборності, що передбачала політичну єдність всіх етнічних українських земель [10, С. 49]. В основі етнічності була мовна ідентифікація, спільне історичне та державницьке минуле. Цілий ряд українських істориків ХІХ ст., зокрема Д.Яворницький, М.Максимович та ін., схилилися до ідеалізації козацької доби, коли Україна мала автономну гетьманську державу. Цей період історії трактувався як доказ того, що українці здатні до самостійного державного управління, зокрема в монархічній формі. Назагал, традиційна українська культура має багаті традиції, що підкреслюють цінність авторитету, патріархальності та ієрархії. Ці цінності могли сприяти сприйняттю монархічної форми правління як природної й легітимної.

Об'єктивно існували й інші причини популярності монархічних ідей. Так, ідеї монархізму й авторитарного правління були поширені в сусідніх з Україною державах, зокрема в Росії, Польщі, Австро-Угорщині. Ці впливи проникали в українське суспільство, формуючи політичні погляди й уподобання. Так само, Російська та Австро-Угорська імперії, до складу яких входили українські землі на початку ХХ ст. попри популяризацію монархізму, не визнавали української національної ідентичності та придушували прагнення українців до самовизначення (у випадку Австро-Угорщини, то вона ставилася абсолютно нейтрально і використовувала національне питання винятково, як спосіб спекуляції і засіб запобігання відцентровим тенденціям – *авт.*). В цих умовах монархічна форма правління розглядалася як альтернатива імперському пануванню.

Закономірно, що саме фахові історики стали ідеологами монархізму, як форми майбутньої української держави. Найбільш виразними представниками цього напрямку були В.Липинський, С.Томашівський та В.Кучабський. Цікаво, що вони активно комунікували між собою. Більше того, свої ідеї С.Томашівський та В.Кучабський розвивав під впливом вчень В.Липинського.

При цьому, кожен з вчених залишив різну за обсягами наукову спадщину, проаналізувавши яку можна встановити спільні та відмінні підходи не тільки до трактування монархізму, як форми державності, а й до оцінки окремих моментів української історії.

Розкриваючи зміст ідеї українського монархізму, вважаємо за потрібне проаналізувати ідеї народництва, які не влаштували В.Липинського і С.Томашівського й під впливом критики яких, вони зосередили увагу на дослідженні окремих періодів української історії коли монархізм був домінуючою формою державності.

Народництво, як ідеологія сформувалося під впливом ідей Великої французької революції й передбачало, що монархізм повинен поступитися республіканському ладу. Для українців було властивим поєднання двох популярних типів народництва. Хоч більшість дослідників трактують українське народництво, як національно-визвольне [1, С. 382], ми схильні вважати, що українцям імпонувала ідея «титульної нації», яка була в основі російського слов'янофільства, а також державницьких ідей поляків, угорців, сербів. Важливо, що українці змогли поєднати два типи народництва. З одного боку – акцентувалася увага на етнічній єдності українських земель, а з іншого вказувалося на потребу відновлення національного суверенітету.

Власне, В.Липинський був противником поєднання ідеї слов'янофільства та «української національної держави». Мислитель був переконаний, що спершу доцільно сформувати національну державу, а відтак дискутувати стосовно її ідеологічного змісту. На підставі цих ідей, В.Липинський активно дискутував з М.Грушевським. Причиною дискусії і навіть відкритої суперечки між двома істориками було те, що народники і в тому числі М.Грушевський не приділяли уваги ідеї «національного суверенітету», а отже не були державниками.

Стосовно «протистояння» М.Грушевського та С.Томашівського, то воно стосувалося не стільки їх поглядів, як ймовірно було результатом політичної ситуації в Галичині перших десятиліть ХХ ст. Власне С.Томашівський був студентом М.Грушевського у Львівському університеті й вважався одним з найкращих його випускників. Однак 1911-1913 рр. між М.Грушевським та галицькими громадсько-політичними діячами виник конфлікт і С.Томашівський був одним із ініціаторів цього протистояння. В основі конфлікту була публікація М.Грушевського «Нашої політики» в якій історик піддав критиці надмірний лібералізм галицьких політиків, зокрема активний пошук порозуміння з імперською владою. Ми не будемо вдаватися до аналізу цієї праці, зауважимо тільки, що критика конформізму галицьких політиків була продиктована саме ідеями народництва, які пропагував М.Грушевський. В кінцевому випадку, саме С.Томашівський на сторінках журналу «Діло»

започаткував серію публікацій, яка призвела до публічної дискусії і протистояння. В одному зі своїх дописів С.Томашівський писав «се дуже різка й безоглядна критика політичної діяльності послів та управи національно-демократичної партії» [13, С. 113]. Отже, саме політичні погляди М.Грушевського були причиною його «протистояння» і публічної дискусії з В.Липинським та С.Томашівським. Фактично, звинувачення М.Грушевського галичан у відсутності власної державницької традиції ймовірно і спонукало до розвитку ідеї монархізму.

Монархічні ідеї В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського представлені насамперед в їх публікаціях. Ключовою відмінністю ідей згаданих істориків є те, що В.Липинський ідеалізував період козаччини, зокрема Національно-визвольну війну під проводом Б.Хмельницького, а С.Томашівський та В.Кучабський – акцентували увагу на ролі Галицько-Волинської держави і загалом «місійній» ролі Галичини.

Основними працями В.Липинського, в яких він розкривав зміст ідеї монархізму є «Шляхта на Україні. Участь її у житті українського народу на тлі його історії» (1909 р.) [20], «Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму» (1925 р.) [8], «Універсалізм у хліборобській ідеології» (1926 р.) [9]. Цікаво, що тільки перша праця була історичною за своїм змістом, наступні роботи В.Липинського стали прикладом перших політичних досліджень, в яких мислитель активно апелював до історико-правового минулого. Ключовими ідеями В.Липинського був принцип «територіального патріотизму» та класократична монархія, як форма державного устрою. Все це поєднувалося в універсальній концепції «національної ідеї», в якій вчений чітко обґрунтував процес формування і важливість існування політичної нації.

Характеризуючи ключові ідеї В.Липинського доцільно звернути увагу на те, що територіалізм або територіальний патріотизм був спробою пошуку «території», яка асоціювалася з «українством» і могла вважатися основою для створення майбутньої держави. Цікаво, що ідеї територіалізму були викладені в польськомовній праці «Шляхта на Україні. Участь її у житті українського народу на тлі його історії» в якій мислитель пояснював відмінність понять «Русь», «руський» та «Україна». При цьому назву «Україна» він пов'язував винятково з назвою країни та концепцією нації. В.Липинський переконував, що «національно-політична ідентичність визначається не етнічним, расовим, чи релігійним походженням, а територією, на якій людина живе, працює і діє суспільно» [20, С. 17]. Тобто, «Україна» трактувалася ним, не як територія етнічно-єдиного українського населення, а саме – держава, де кожен не залежно від етнічної, релігійної чи мовної приналежності ідентифікує себе з цією державою. Однак, ця теза В.Липинського містила й одне дискусійне

положення – українську еліту формували емігранти (українською шляхтою на думку мислителя були поляки, які проживали на Правобережжі). Ймовірно, такий висновок він зробив керуючись власним походженням, адже належав до шляхетського року. В.Липинський писав з цього приводу, що «носіями елітарної культури були аж ніяк не українці, а поляки..., які асимілювалися з «українською національною масою», стимулюючи процес її відокремлення від інших племен, наприклад російських» [7, С. 206]. Власне подібні ідеї В.Липинського були причиною того, що С.Томашівський та В.Кучабський сформували власні ідеї монархізму, де вказували винятково на національну традицію державності.

Ймовірно В.Липинський був свідомий того, що його теза про не національне походження української еліти викличе суперечності в суспільстві, тому він запропонував тезу про спільну «національну ідею», існування якої й дозволяє говорити про існування української нації. Це на його думку можливо «коли існує об'єднуюча спільна ідея української національної незалежності» [8, С. 4]. Цією спільною ідеєю В.Липинський трактував, як «однорідність хотінь» – спільне бажання представників усіх станів і класів до створення власної держави. Вчений зокрема писав: «На оцій однородности хотінь...національної аристократії і пасивних мас – тих, хто організує та править і тих, кого організують і ким правлять – спірається моральний авторитет всякої національної аристократії» [8, С. 205]. Він також писав, що народ повинен усвідомити свою «національну ідею», що і вважається перемогою.

Територіальний патріотизм, національна ідея та «однорідність хотінь» реалізовувалися в межах класократичної монархії, яка на думку В. Липинського була найкращою формою організації національної еліти. За зразок подібної національної держави вчених розглядав Гетьманщину часів Б. Хмельницького та Українську Державу П. Скоропадського.

Іншим істориком, який ідеалізував монархізм був С. Томашівський. Найвідомішими працями істориками є зокрема «Перший похід Б. Хмельницького в Галичину (Два місяці української політики 1648 р.)» (1914 р.) [14], «Галичина політично-історичний нарис з приводу світової війни» (1915 р.) [11], «Історія України. Старинні і середні віки» (1918 р.) [12], «Під колесами історії. Нариси і статті» (1922 р.) [15] та ін.

Як зазначалося вище, С. Томашівський не поділяв думку В. Липинського стосовно ролі національної еліти, яка сформувалася на Правобережжі з польської або полонізованої шляхти, тому шукав витoki української державності не в другій половині XVII ст., а в період Галицько-Волинської держави.

Опонуючи В. Липинському, С. Томашівський в статті «Погляд на стан людности Львівської землі» вказував, що саме інкорпорація частини українських земель Польщею в XVII ст. стала причиною занепаду української держави [16]. Тобто Річ Посполита перешкодила розвитку Галичини, як окремого політичного і національного організму. Так само і Б. Хмельницький у своїх державницьких устремліннях не орієнтувався на Галичину. С. Томашівський вказує, що Б. Хмельницький не мав чіткої національної ідеї, яка передбачала створення незалежної держави [17, С. 137]. Він зокрема писав, що «гетьман не мав наміру політично відокремитися від Речі Посполитої і взагалі ще не уявляв України інакше, ніж у зв'язку з Польщею» [14, С. 65].

Досліджуючи історію Галицько-Волинської держави С. Томашівський першим запропонував трактувати її як першу українську національну державу [12, С. 78]. Ця теза була причиною суперечки С. Томашівського та М. Грушевського. Останній категорично заперечував тезу, що саме Галицько-Волинська держава була національною, адже була по відношенню до Києва окраїною, а згодом зазнали асиміляції з боку Польщі [2, С. 21]. Натомість С. Томашівський наводив аргумент, що Русь після навали кочівників, не тільки розпалася, а й «розділила історичну долю російських земель і втратила національно-політичну і культурну самостійність» [12, С. 52].

Ідеалізуючи роль Галицько-Волинської держави С. Томашівський пропонував запозичити саме спадкову монархію, як форму держави, кордони якої він визначав винятково межами етнічного розселення українців.

Іншим важливим чинником, що був причиною уподобання саме монархізму – релігійний. С. Томашівський вважав, що саме після Берестейської церковної унії 1596 р. в Україні відновилася усталена і закономірна система цінностей, тобто західна, а не східна – Візантійська. Також історик вважав, що українці ближчі ментально є європейцями й одночасно в контексті цього підкреслював виняткову роль Галичини, яка слугувала «кордоном між Сходом і Заходом, а Греко-Католицька Церква являє собою мішаний церковно-культурний феномен – візантійський за формою, латинський за змістом» [18].

Основними науковими доробками В. Кучабського є брошури «Більшовизм і сучасне завдання українського заходу» (1925 р.) [3], «Консерватизм і опортунізм» (1933 р.) [4], «Україна і Польща» (1933 р.) [6], «Первні нинішньої нашої національної політичної структури» (1935 р.) [5] та ін. Аналізуючи його ідеї, можна прийти до висновку, що В. Кучабський запозичив у В. Липинського концепцію територіального патріотизму та національної ідеї, які вважав основою для створення держави, а в С. Томашівського – ідею «українського П'ємонту» яким вважав Галичину. Ключовою відмінністю в поглядах мислителів було те, що В. Кучабський в пошуку зразка національної

держави розглядав не Галицько-Волинську державу чи Гетьманщину, а державні утворення часів національно-демократичної революції 1917-1921 рр., зокрема Західноукраїнську народну республіку. Остання на думку вченого пожертвувала власним суверенітетом на користь ідеї соборності. Також перевагою Галичини було те, що в краї домінували не автономістські ідеї, а саме концепція суверенітету, основу правової ідеології складала національна демократія.

Стосовно ідеї монархізму, то В. Кучабський був прихильником військової диктатури, адже сам активно долучився до визвольної боротьби 1917-1921 рр. і був прихильником мілітаристичних ідей, що панували в Німеччині міжвоєнних десятиліть.

Висновки. Таким чином, українські історики В.Липинський, С.Томашівський та В.Кучабський були не тільки основоположниками ідеї консерватизму, а й пропагували концепцію встановлення монархічної форми правління в майбутній українській суверенній державі. Ідеалізація монархізму пояснювалася саме дослідженням історичного минулого українських земель, при цьому кожен з вчених акцентував увагу на абсолютно різних періодах. Так, В.Липинський зосередив свою увагу довкола козацької держави Б.Хмельницького, С.Томашівський – ідеалізував Галицько-Волинську державу, яку пропонував вважати першою етнічною державою українців, а В.Кучабський – на прикладі Західноукраїнської народної республіки пропагував ідею «месійності» Галичини, адже місцеві українці відмовилися від суверенітету на користь ідеї соборності етнічних українських земель. Спільним в поглядах В.Липинського, С.Томашівського та В.Кучабського була концепція «національної ідеї», яка зводилася до формування колективного переконання суспільства в потребі держави, як захисника національних інтересів.

В умовах сьогодення можна сказати, що дослідження історичного минулого є не тільки засобом визначення причинно-наслідкових зв'язків, а й демонструє тяглість національної державницької традиції, а отже може бути інструментом боротьби в інформаційній боротьбі проти російської пропаганди.

Література:

1. Гирич І. Українське народництво: До питання про оцінку феномену. URL: <http://surl.li/tbwx1>.
2. Дискусія над питанням «Откоуду есть пошла руская земля... и откуда роусская земля стала есть». Переведена на засіданнях українського історично-філологічного товариства в Празі 11 і 18 листопада 1930 року. Прага: Видання українського історично-філологічного товариства. 1931. 36 с.
3. Кучабський В. Большевизм і сучасне завдання українського Заходу. Національно-політичні замітки. Львів: З друкарні Наукового товариства ім. Шевченка, 1925. 127 с.

4. Кучабський В. Консерватизм і опортунізм. *Дзвони*. 1936. Ч.4. С. 157-161.
5. Кучабський В. Первні нинішньої нашої національної політичної структури. *Шлях нації*. 1935. Ч. 1. С. 14–17.
6. Кучабський В. Україна і Польща. Отверта відповідь польському консерватистові. Львів: «Мета», 1933. 236 с.
7. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині. Івано-Франківськ, 2014. 732 с.
8. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Філадельфія. 1925. 627 с.
9. Липинський В. Універсалізм у хліборобській ідеології. Консерватизм: Антологія. К., 1998. С. 120-129.
10. Райківський І. Ідея української соборності в півавстрійській Галичині (XIX – початок ХХ століття). Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2016. 392 с.
11. Томашівський С. Галичина політично-історичний нарис з приводу світової війни. Б.м., 1915. 30 с.
12. Томашівський С. Історія України. Старинні і середні віки. Мюнхен, 1948. 134 с.
13. Томашівський С. Наша політика і професор М. Грушевський. Гльосси до брошури проф. М. Грушевського. *Грушевський М. Наша політика*. Нью-Йорк – Дрогобич : Коло, 2003. С. 113 –143.
14. Томашівський С. Перший похід Б. Хмельницького в Галичину (Два місяці української політики 1648 р.). Львів, 1914. 105 с.
15. Томашівський С. Під колесами історії. Нариси і статті. Берлін: Українське слово. 1922. 108 с.
16. Томашівський С. Погляд на стан людности Львівської землі. *Жерела до історії України-Руси*. Львів, 1901. Т. 5. С. IV.
17. Томашівський С. Народні рухи в Галицькій Русі 1648 р. *Записки НТШ*. Львів, 1898. Т. 23-24.
18. Халак Н. Степан Томашівський – науковець і політик. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/565-nadiia-khalak-stepan-tomashivskyi-naukovets-i-polityk>.
19. Gancarz B. «My, szlachta ukraińska...» Zarys życia i działalności Wacława Lipińskiego. 1882–1914. Kraków: Arcana, 2006. 330 s.
20. Lipiński W. Szlachta na Ukrainie. Udział jej w życiu narodu ukraińskiego na tle jego dziejów. Krakow, 1909. 88 s.

References:

1. Hyrych, I. Ukrainiske narodnytstvo: Do pyttannia pro otsinku fenomenu [Ukrainian nationalism: To the question of evaluating the phenomenon]. URL: <http://surl.li/tbwx1>. [in Ukrainian].
2. Dyskusiiia nad pyttanniam «Otkoudu yest poshla ruskaia zemlia... y otkoudu rousskaia zemlia stala yest». Perevedena na zasidanniakh ukrainskoho istorychno-filolohychnoho tovarystva v Prazi 11 i 18 lystopadu 1930 roku [Discussion on the question «Where did the Russian land come from... and where did the Russian land come from?» Translated at the meetings of the Ukrainian Historical and Philological Society in Prague on November 11 and 18, 1930]. Praha: Vydannia ukrainskoho istorychno-filolohychnoho tovarystva. 1931. 36 s. [in Ukrainian].
3. Kuchabskyi, V. (1925). Bolshevyzm i suchasne zavdannia ukrainskoho Zakhodu. Natsionalno-politychni zamitky [Bolshevism and the modern task of the Ukrainian West. National and political notes]. Lviv: Z drukarni Naukovoho tovarystva im. Shevchenka. 127 s. [in Ukrainian].

4. Kuchabskyi, V. (1936). Konservatyzm i oportunizm [Conservatism and opportunism]. *Dzvony – Bells*. Ch.4. S. 157-161. [in Ukrainian].
5. Kuchabskyi, V. (1935). Pervni nynishnoi nashoi natsionalnoi politychnoi struktury [The first of our current national political structure.]. *Shliakh natsii – The way of the nation*. Ch. 1. S. 14–17. [in Ukrainian].
6. Kuchabskyi, V. (1933). Ukraina i Polshcha. Otvorta vidpovid polskomu konservatystovi [Ukraine and Poland. A frank answer to a Polish conservative]. Lviv: «Meta», 1933. 236 s. [in Ukrainian].
7. Lesiuk, M. (2014). Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi literaturnoi movy v Halychyni [Formation and development of the Ukrainian literary language in Galicia]. Ivano-Frankivsk. 732 s. [in Ukrainian].
8. Lypynskyi, V. (1925). Lysty do brativ-khliborobiv. Pro ideiu i orhanizatsiiu ukrainskoho monarkhizmu [Letters to the bread-making brothers. About the idea and organization of Ukrainian monarchism]. Filadelfiia. 627 s. [in Ukrainian].
9. Lypynskyi, V. (1998). Universalizm u khliborobskii ideolohii [Universalism in agricultural ideology]. *Konservatyzm: Antolohiia – Conservatism: An Anthology*. K. S. 120-129. [in Ukrainian].
10. Raikivskyi, I. (2016). Ideia ukrainskoi sobornosti v pidavstriiskii Halychyni (XIX – pochatok XX stolittia) [The idea of Ukrainian unity in sub-Austrian Galicia (19th – early 20th centuries)]. Ivano-Frankivsk : Nova Zoria. 392 s. [in Ukrainian].
11. Tomashivskyi, S. (1915). Halychyna politychno-istorychnyi narys z pryvodu svitovoi viiny [Galicia, a political-historical essay about the World War]. B.m. 30 s. [in Ukrainian].
12. Tomashivskyi, S. (1948). Istoriiia Ukrainy. Starynni i seredni viky [History of Ukraine. Ancient and Middle Ages]. Miunkhen. 134 s. [in Ukrainian].
13. Tomashivskyi, S. (2003). Nasha polityka i profesor M. Hrushevskyi. Glossy do broshury prof. M. Hrushevskoho [Our policy and professor M. Hrushevskyi. Glosses to the brochure by Prof. M. Hrushevskyi]. *Hrushevskyi M. Nasha polityka – Hrushevskyi M. Our politics*. Niu-York – Drohobych: Kolo. S. 113 –143. [in Ukrainian].
14. Tomashivskyi, S. (1914). Pershyi pokhid B. Khmelnytskoho v Halychynu (Dva misiatsi ukrainskoi polityky 1648 r.) [B. Khmelnytsky's first campaign in Galicia (Two months of Ukrainian politics in 1648)]. Lviv. 105 s. [in Ukrainian].
15. Tomashivskyi, S. (1922). Pid kolesamy istorii. Narysy i statti [Under the wheels of history. Essays and articles]. Berlin: Ukrainske slovo. 108 s. [in Ukrainian].
16. Tomashivskyi, S. (1901). Pohliad na stan liudnosti Lvivskoi zemli [A look at the state of population of the Lviv region]. *Zherela do istorii Ukrainy-Rusy – Sources for the history of Ukraine-Russia*. Lviv. T. 5. S. IV. [in Ukrainian].
17. Tomashivskyi, S. (1898). Narodni rukhy v Halytskii Rusy 1648 r. [People's movements in Galician Rus' in 1648]. *Zapysky NTSh – Notes of the NTSh*. Lviv. T. 23-24. [in Ukrainian].
18. Khalak, N. Stepan Tomashivskyi – naukovets i polityk [Stepan Tomashivskyi is a scientist and politician]. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/565-nadiia-khalak-stepan-tomashivskyi-naukovets-i-polityk>. [in Ukrainian].
19. Gancarz, B. (2006). «My, szlachta ukraińska...» Zarys życia i działalności Wacława Lipińskiego [«We, the Ukrainian nobility...» Outline of the life and activities of Wacław Lipiński]. 1882–1914. Kraków: Arcana. 330 s. [in Polish].
20. Lipiński, W. (1909). Szlachta na Ukrainie. Udział jej w życiu narodu ukraińskiego na tle jego dziejów [Nobility in Ukraine. Its participation in the life of the Ukrainian nation against the background of its history]. Krakow. 88 s. [in Polish].